

NEGYEDÉVES JELENTÉS

2003. április

TARTALOMJEGYZÉK

I. MONETÁRIS POLITIKA	3
II. A MONETÁRIS POLITIKAI ESZKÖZTÁR VÁLTOZÁSA	4
III. A PÉNZÜGYI KÖZVETÍTŐ RENDSZER	6
IV. DEVIZATARTALÉKOK	8
V. EMISSZIÓS TEVÉKENYSÉG	9
<i>Készpénzforgalom, feldolgozási tevékenység</i>	<i>9</i>
<i>Forgalomban lévő készpénz</i>	<i>9</i>
<i>Forgalomban lévő bankjegyek</i>	<i>10</i>
<i>Forgalomban lévő érmék</i>	<i>10</i>
<i>Bankjegy- és érmeszakértői tevékenység</i>	<i>11</i>
<i>Emlékpénzérme-kibocsátás</i>	<i>12</i>
VI. FIZETÉSI RENDSZER	13
<i>A VIBER forgalom alakulása</i>	<i>13</i>
<i>Díjcsökkentés</i>	<i>15</i>
<i>A VIBER üzemidejének meghosszabbítása</i>	<i>15</i>
<i>A Bankközi Klíringrendszerben végrehajtott fejlesztések</i>	<i>15</i>
<i>Együttműködés az Európai Központi Bankok Rendszerével</i>	<i>16</i>
VII. AZ MNB STATISZTIKAI TEVÉKENYSÉGE	17

Beszámoló az MNB 2003. első negyedévi tevékenységéről

I. Monetáris politika

Január 15-én, a Központi Statisztikai Hivatal közzétett adatai szerint bizonyossá vált, hogy az előző év decemberéhez viszonyított fogyasztói árindex értéke 4,8 százalékot tett ki. Ezzel az MNB teljesítette – a kormánnyal egyetértésben – 2001 júniusában bejelentett, 2002. decemberre kitűzött $4,5\pm 1$ százalékos inflációs célját.

A Magyar Nemzeti Bank január harmadik hetében az árfolyamsáv elleni megalapozatlan spekulációval szembesült. A Monetáris Tanács, annak kinyilvánítása céljából, hogy támogatja az árfolyamsáv fenntartását, 2003. január 16-i és 17-i hatállyal a jegybanki alapkamatot két lépésben 8,50-ről 6,50 százalékra csökkentette. Ezzel egyidejűleg az eszköztár más elemeiben is történtek módosítások (ld. II. fejezet).

2003 februárjában megjelent az MNB első 2003. évi *Jelentés az infláció alakulásáról* című kiadványa. Ebben a Monetáris Tanács jelezte, hogy megítélése szerint az előző jelentés óta eltelt időszakban bekövetkezett változások hatására 2003-ban a vártnál magasabb, a korábban kijelölt célsáv feletti infláció alakulhat ki. Ennek oka, hogy míg a világgazdasági konjunktúra kedvezőtlenebb alakulása és ezzel összefüggésben a GDP lassabb, éves szinten 3,5 százalék körül várható növekedése az inflációs nyomás mérséklődése irányába hat, ezzel szemben a gazdaság teljesítménynövekedésénél gyorsabb bérkialamlás növeli az

inflációs nyomást, a kölajárak is számottevően emelkedtek, illetve a költségvetési hiány mérséklésének szerkezete miatt annak keresletszűkítő hatása a korábban vártnál kisebb mértékben járul hozzá az infláció csökkentéséhez. Mivel a 2003-as cél teljesülésére a jegybank befolyása – az idő rövidsége miatt – már korlátozott, a monetáris politika alakításánál elsősorban a 2004-es $3,5\pm 1$ százalékos és az azt követő célt fogja a Monetáris Tanács szem előtt tartani.

2003. február 27-28-án a Magyar Nemzeti Bank, az MTA Világgazdasági Kutatóintézet és a Bonni Egyetem Európai Integráció Kutatóközpontja közreműködésével nemzetközi konferenciát rendeztek Budapesten. A konferencián a 10 ország képviselőjében megjelent mintegy 100 résztvevő – beleértve az Európai Bizottság, az Európai Központi Bank és több európai jegybank vezető tisztségű képviselőjét, valamint számos nemzetközileg ismert hazai és külföldi szakembert – megvitatta az EU-hoz csatlakozó, az eurót bevezetni készülő országok számára hasznosítható jegybanki tapasztalatokat, és az euró bevezetéséig tartó időszakban adódó monetáris stratégiákat.

Az MNB döntéshozó testületében változás történt: 2003. január 27-én Oblath Gábor lemondott a Monetáris Tanácsban betöltött posztjáról.

II. A monetáris politikai eszköztár változása

Irányadó eszköz

Az árfolyamsáv feladására irányuló spekulatív támadással szembeni védekezés fontos eleme volt, hogy a 2003. január közepén végrehajtott kétszer 100 bázispontos kamatsökkentéssel egyidejűleg a jegybank átmenetileg felfüggesztette a kéthetes betét szakaszos rendelkezésre állás keretében történő biztosítását. Ezt követően az MNB kéthetes betétet – az alapkamattal megegyező, 6,5 százalékos kamattal – csak mennyiségi korlát mellett fogadott el. A meghirdetett mennyiségi limit öt héten keresztül 100-100 milliárd forint volt, ennek megállapításakor a bankrendszer likviditására ható, intervención kívüli tényezőket vette figyelembe a jegybank. A tendereken benyújtott túljegyzés miatt az első négy héten az ajánlatok kártyaleosztás alapján kerültek allokálásra. A 2003. február 18-i betéti tenderen az üzleti feltételek módosítása után lehetővé vált egy új allokációs mód alkalmazása: az ajánlatok a 2002. évi átlagos tartalék-kötelezettség arányában kerültek elosztásra. Ez a módszer a belföldi forrásgyűjtő bankokat preferálta, megnövelve a számukra elérhető betéti hozamszintet, ugyanakkor jól közelítette a hitelintézetek korábbi kéthetes betéten belüli arányát.

Kamatfolyosó

A betéti korlátozás bevezetésével egy időben a Monetáris Tanács határozata alapján 2003. január 17-től a jegybanki kamatfolyosó szélessége ± 1 -ről ± 3 százalékpontra nőtt. Így az O/N betét kamata jelentős mértékben, 3,5 százalékra csökkent. A kéthetes betétre bevezetett mennyiségi korlátozások következtében az intervenció során a bankrendszerbe került többletlikviditás sterilizációját az O/N betét biztosította a kéthetes betét helyett. Ezáltal az egynapos jegybanki betét kamata lett az effektív kamat, az O/N bankközi hozamok a kamatfolyosó aljához tapadtak. A spekulatív tőke számára elérhető igen alacsony hozam hozzájárult annak távozásához. Ezenkívül a rövidebb futamidejű

betéttel történő sterilizáció csökkentette annak a kockázatát, hogy gyors tőkekiáramlás esetén zavar keletkezzen a bankrendszer működésében.

Devizaaukción

Az MNB egy új, korábban nem alkalmazott sávon belüli intervenciók technikával bővítette devizapiaci eszköztárát, melynek célja a spekulatív tőke kiáramlásának elősegítése volt. 2003. január 27-étől kezdődően négy napon keresztül a jegybank euró eladására vonatkozó, szabad aukciót tartott: a résztvevők mennyiségi korlát nélkül adhattak be ajánlatokat az árfolyam megjelölésével. A jegybank az aukciók eredményeit nem hozta nyilvánosságra, a résztvevőket egyenként értesítette, mivel nem kívánt árjelzést adni a piaci szereplőknek. Az első devizaaukciókon csak az ügyfélkörbe tartozó hitelintézetek vehettek részt, a többi napon az MNB-nél devizapiaci limittel rendelkező külföldi pénzügyintézetekkel bővült a résztvevők köre. Az utolsó devizaaukcióra 2003. január 30-án került sor.

Változás történt a sávszéli rendelkezésre állás üzletidejében is: 2003. február 18-tól a jegybank egy órával tovább, 9-től 16 óráig fogadja az euró vételére, illetve eladására vonatkozó ajánlatokat, az üzleti feltételeknek megfelelően.

Az eszköztár helyreállítása

A Monetáris Tanács 2003. február 24-én egy lépésben visszaállította az eszköztár spekulációs támadás előtti formáját: a kéthetes betétet újra szakaszos rendelkezésre állás formájában, mennyiségi korlát nélkül biztosítja az MNB, és a kamatfolyosó szélessége ismét ± 1 százalékpont az irányadó kamathoz képest.

A jegybanki eszköztár ideiglenes módosításával járó intézkedések eredményesnek bizonyultak, a beáramlott spekulatív tőke

jelentős hányada intervención és más csatornákon keresztül távozott a hazai bankrendszerből – a spekulációs támadást követő átmeneti időszak lezárult.

Kötelezőtartalék-szabályozás

A kötelező tartalékok után fizetett kamat a Monetáris Bizottság döntése nyomán

2003. január 1-től 50 bázisponttal, 5,75 százalékra emelkedett. E lépésnek és az alapkamat 200 bázispontos csökkentésének együttes hatására a bankrendszerterhelő jövedelem-elvonás mértéke március végére 4 bázispontra mérséklődött. Így elérhető közelségbe került azon cél elérése, hogy az EU csatlakozás időpontjáig az EKB gyakorlatának megfelelően a jövedelem-elvonás teljesen megszűnjön.

III. A pénzügyi közvetítő rendszer

A pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása

A magyar pénzpiacra 2003. január 14-15-én bekövetkezett rendkívüli események stabil állapotban érték a pénzügyi közvetítés hazai intézményrendszerét. A Magyar Nemzeti Bank folyamatosan kiemelt figyelemmel kísérte a pénzügyi rendszer működését ebben a kritikus időszakban is és elemezte monetáris politikai döntései hatásait a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitására. A szükséges intézkedéseket a Magyar Nemzeti Bank úgy hajtotta végre, hogy közben a pénzügyi rendszer stabilitása nem került veszélybe.

2003 első negyedében az MNB új, rendszeres felmérést vezetett be – a világon harmadikként a FED és a japán központi bank után – az Európai Központi Bankkal egyidejűleg „Felmérés a hitelezési vezetők körében, a bankok hitelezési gyakorlatának vizsgálatára” címmel. A kérdőív alapjául a FED „Senior Loan Officer Opinion Survey on Bank Lending” és az EKB „Bank Lending Survey for the Euro Area” felmérése szolgált, melyet az MNB a magyar sajtóosságoknak megfelelően átdolgozott. A felmérés a hitelezés minőségi tényezőinek feltárására és nyomon követésére szolgál oly módon, hogy a különböző típusú hitelek keresleti és kínálati tényezőire – elsősorban kvalitatív módon – keres választ. A kérdőívek alapján levonható következtetéseket, egyedi banki adatokat nem tartalmazó aggregát formában várhatóan a 2004. májusi „Jelentés a pénzügyi stabilitásról” című kiadványában publikálja először a jegybank.

Az MNB 2003-ban is kiemelt kérdésként kezeli a pozitív listás adós- és hitelnyilvántartási rendszer létrehozásának kérdését, melynek fontosságát továbbra is a lakossági hitelezés robbanásszerű növekedése adja. A hitelkérelmezőkkel kapcsolatos pontosabb információk elérhetőségének megteremtése érdekében álláspontját előadásokon ismertette és a rendszer létrehozásában érintett, meghatározó szervezetek képviselőivel szakmai konzultációkon vett részt.

Az MNB „Jelentés a pénzügyi stabilitásról” című kiadványát továbbra is a pénzügyi stabilitással foglalkozó intézmények kiemelt figyelmé kíséri. A Jelentés szerkezetéről, a használt stabilitási indikátorokról, az azokból a hazai pénzügyi közvetítő rendszer állapotára levont következtetésekről legutóbb az Európai Központi Bank Bankfelügyeleti Bizottsága – Banking Supervisory Committee – meghívására tartott előadást a Bizottságban meghívotti státuszban résztvevő MNB képviselő.

Jogszabály-előkészítés

2003 első negyedében a pénzügyi jogszabályok körében több nagy jelentőségű módosítás kidolgozása fejeződött be. A változásokat várhatóan az év első felében fogadja el az Országgyűlés. Ennek eredményeként módosul a **hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény, valamint a tőkepiaci törvény, és elkészült az új biztosítási törvény tervezete is.** A pénzügyi tárgyú törvények módosítása elsősorban jogharmonizációs célokat követ, és az egyes ágazati törvények már tartalmazzák az uniós joganyag elvárásait. A szabályozási munkákban közreműködőként aktívan részt vett a Magyar Nemzeti Bank is.

A változások közül kiemelkedő jelentőségű a **hitelintézetek összevont alapú felügyeletéről** szóló előírások átalakítása. A szabályozó hatóságok az összevont felügyelet tekintetében megteremtették a tőkekapcsolat nélküli, de az egyes intézmények működését nagymértékben befolyásoló egyéb kapcsolatok kimutatásának lehetőségét, illetve az ezeket is magába foglaló prudenciális mérések és jelentések előírását. Az MNB számára mindez azért fontos, mert a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása szempontjából jelentős problémát okozhatnak a pénzügyi csoportokon belüli tranzakciókból származó kockázatok.

Az elfogadásra beterjesztett törvényjavaslat részét képezi még a hitelintézetek reorganizációjáról és felszámolásáról szóló 2001/24/EK irányelv harmonizálása is.

A tőkepiaci törvény módosítása a befektetési alapokra és alapkezelőkre vonatkozó 2001/107/EK és 2001/108/EK irányelvek (vagyis az ún. UCITS II direktívák) harmonizációját valósítja meg. A törvény hatálybalépését követően lehetőség nyílik arra, hogy az alapkezelők modern szabályozás mellett befektetési alapokat kínáljanak az Unióban a határon átnyúlás szabályai szerint. Az új szabályozás következtében lehetővé válik majd a magyar alapkezelők által kínált alapok tagállamokban történő forgalmazása, továbbá várható a külföldi alapok magyarországi megjelenése és az ilyen típusú megakarításokért folyó verseny növekedése.

A szektorok közötti egységes és versenysemleges szabályozás követelményének megfelelően a tőkepiaci törvény is tartalmazza az összevont alapú felügyelet szabályait. A fogalmak és a részletes szabályok a hitelintézeti törvény szabályozási koncepciója szerint kerültek átvezetésre.

A jogharmonizáció során **új biztosítási törvénytervezet** is készült. A számos változás közül kiemelendő, hogy az uniós alapelvek szerint a jövőben a magyar felügyeleti hatóság engedélye nélkül más tagállamban bejegyzett biztosító határon átnyúlás szabályai szerint, vagy fióktelep útján is működhet majd.

Az egyes jogszabályokkal kapcsolatos egyeztetések során az MNB szabályozási javaslatai megfelelően beépültek a tervezetekbe, és megítélésünk szerint az átalakuló törvények megfelelő szabályozási környezetet teremtenek a szektor további fejlődése és hatékony felügyelete számára.

A jogalkotási munkában való részvétel mellett több elemzés és háttér tanulmány is készült szabályozási témákban, melyek közül kiemelendők a piaci kockázatok ke-

zeléséről és szabályozásáról, valamint a deviza nyitott pozíció szabályozás-felülvizsgálatáról szóló tanulmányok. Emellett megkezdődött az új Bázeli Tőkeegyezmény implementálására való felkészülés, melynek részét képezi a PSZÁF, a Pénzügyminisztérium és az MNB szakértőiből álló háromoldalú munkacsoport felállítása is.

Jegybanki ellenőrzés

2003 első negyedében a jegybanki helyszíni ellenőrzések a banki, valamint a nem banki pénzügyi közvetítők és a nem pénzügyi vállalatok tekintetében a korábbi évekhez hasonlóan általános és speciális vizsgálati szempontok és az éves ellenőrzési tervben elfogadott ütemezés szerint történtek. Az ellenőrzések súlypontjait az egész évre megfogalmazott helyszíni ellenőrzési prioritások – a jegybank pénzforgalmi felvigyázói szerepével, valamint Magyarország fizetési mérlegének összeállításával és publikációjával kapcsolatos felelőssége, illetve az EU-csatlakozás előkészítésével kapcsolatos jogi- és adatszolgáltatási harmonizációs feladatok – határozták meg. Ezekkel összhangban a pénzforgalom terén folytatódott a hitelintézeteknél a jogszabálykövető magatartás ellenőrzése, a jegybanknak nyújtott adatszolgáltatások esetében pedig kiemelt helyet kapott a jelentések módosításaiból eredő változások adaptálásának, valamint a fizetésimérleg-jelentések helyességének vizsgálata minden intézménytípusnál.

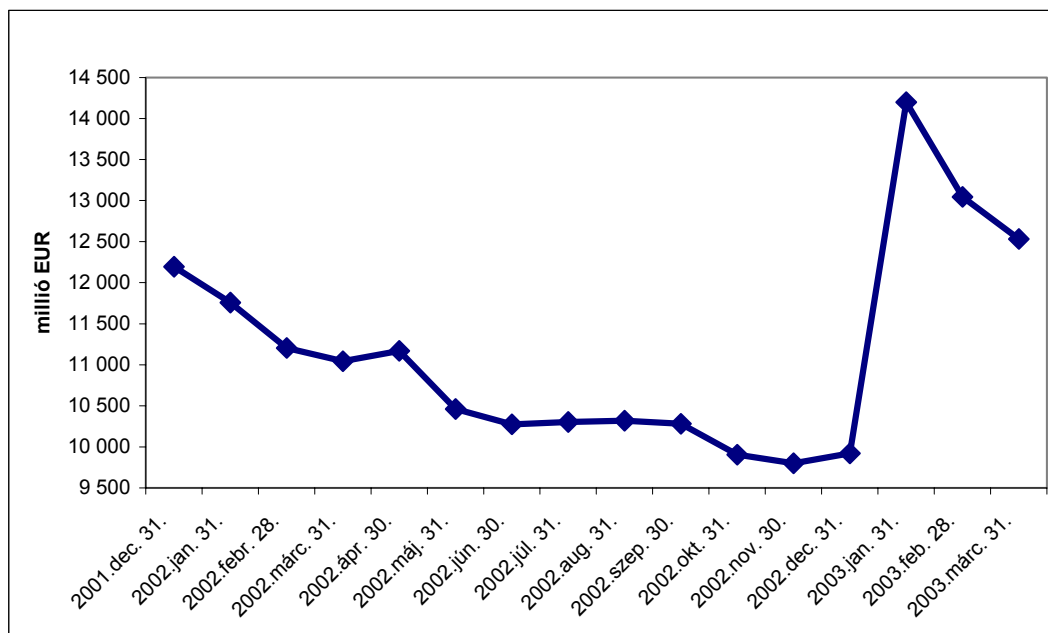
Az ellenőrzési terület az első negyedévben 37 intézménynél (2 banknál, 15 szövetkezeti hitelintézetnél, 18 nem pénzügyi vállalatnál, 1 biztosítónál és 1 befektetési szolgáltatónál) indított helyszíni ellenőrzést, mely vizsgálatok egy része még folyamatban van.

IV. Devizatartalékok

2003 első negyedében a hivatalos devizatartalék nagysága elsősorban a januári devizapiaci intervenciónak köszönhetően összességében 2,614 milliárd euróval, 9,92 milliárd euróról 12,534 milliárd euróra emelkedett. A tartalék növekedését befolyásoló legjelentősebb tényező a januári sávszéli intervenció volt, melynek során 5 milliárd euró nagyságrendben vásárolt eurót az MNB a sáv erős szélén, 234,69 forintos árfolyamon. Az Államadósság Kezelő Központ 1 milliárd eurós kötvénykiadását szintén növelte a nemzetközi tartalékokat, csakúgy mint Oroszország 82 millió dollárnyi államadósság törlesztése. A tartalék szintjének növekedését eredményezte továbbá a portfólión elért kamatbevétel, mely a három hónap alatt mintegy 108 millió eurót tett ki.

A fenti időszakban a tartalékok jelentősebb csökkenését eredményezték az MNB devizaaukciói és az azt kiegészítő egyéb piaci műveletek. Az állam, illetve a bank devizaadósságának törlesztése, illetve előtörlesztése hozzávetőleg 957 millió euró kifizetést jelentettek, az SDR mozgások egyenlege 40 millió euróval csökkentette a tartalékokat. A fedezeti ügyletek mark-to-market állományának változása mintegy 303 millió euró kiáramlást eredményezett. A kereskedelmi bankok MNB-nél elhelyezett devizabetét állománya az időszakban 304 millió euróval csökkent. Az euró árfolyama a dollárhoz képest az első negyedévben tovább erősödött, ez a hatás mintegy 45 millió euróval csökkentette az euróban kifejezett tartalékszintet.

1. ábra: A hivatalos devizatartalékok alakulása 2001 vége óta

V. Emissziós tevékenység

2003 első negyedévében a jegybank nemcsak a kívánt mennyiségben és címletösszetételben, de megfelelő minőségben is biztosította az ország készpénzellátását.

A készpénzforgalom zökkenőmentes ellátásához, illetve a megfelelő mértékű jegybanki készpénzkészletek biztosításához szükséges bankjegyeket és érméket a jegybank tulajdonában lévő vállalatok, a Pénzjegynyomda Rt. és a Magyar Pénzverő Rt. gyártják.

Készpénzforgalom, feldolgozási tevékenység

2003 első negyedévében a Magyar Nemzeti Bank pénztárai 751 milliárd forint értékű készpénzforgalmat bonyolítottak le, amely 5 százalékkal elmaradt a 2002 első negyedévi pénztári forgalom értékétől. A forgalomban lévő készpénz értékének növekedését vélhetően azért nem követte a jegybanki készpénzforgalom emelkedése, mivel a készpénzforgalom résztvevői egyre nagyobb arányban egymás között elégtették ki készpénzszükségletüket.

2003 első negyedévében – a váltásokat is figyelembe véve – az ügyfelek 77 millió darab, 369 milliárd forint értékű bankjegyet fizettek be az MNB pénztáraiba. Mind a mennyiségi, mind az értékadatok megközelítőleg 8 százalékkal csökkentek az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva.

A jegybank pénztáraiba befizetett bankjegyek feldolgozása modern feldolgozógépekkel, egységes szempontok szerint történik. A Főpénztárban a forgalomképtelen bankjegyeket nagyrészt on-line módon, a feldolgozással egy ütemben semmisítik meg. A területi igazgatóságokon forgalomképtelennek minősített bankjegyek megsemmisítése is a Főpénztárban történik.

Az első negyedévben az MNB pénztáraiból a váltásokkal együtt 73 millió darab, 378 milliárd forint értékű bankjegy került forgalomba, ami a mennyiséget tekintve 4 százalékkal, az értéket tekintve 1 százalékkal volt alacsonyabb az elmúlt év hasonló időszakának forgalmánál.

A készpénzforgalom Főpénztár és területi hálózat közötti megoszlásában tovább folytatódott az elmúlt évre is jellemző tendencia, a területi hálózat forgalomból való részesedésének növekedése. 2003 első negyedévében a jegybanki készpénzforgalom 27 százaléka a négy területi igazgatóság pénztárain keresztül bonyolódott le, míg egy évvel korábban ez az arány mindössze 23 százalék volt.

Forgalomban lévő készpénz

2003 első negyedévének a végén a forgalomban lévő készpénz értéke 1 279,1 milliárd forint volt, 15,5 százalékkal (171,2 milliárd forinttal) több, mint az előző év hasonló időszakában. A növekedésben vélhetően szerepet játszott a bérek emelkedése, a lakossági betéti kamatok mértékének, ezáltal a készpénztartás költségeinek jelentős csökkenése, valamint a lakásépítési kedv további folytatódása.

Az első negyedévben egy lakosra átlagosan 127 ezer forint összegű készpénz, 22 darab bankjegy és 195 darab érme jutott. Az elmúlt évhez képest az egy főre jutó készpénz értéke 7 százalékkal emelkedett, a bankjegyek száma nem változott, az érmék száma 12 darabbal nőtt. (2002 végén az eurózónában az egy főre jutó forgalomban lévő euróbankjegyek száma megközelítette a 27 darabot, az euróérméké 130 darab körül alakult.)

A forgalmi készpénzállomány értékén belül a bankjegyek aránya az előző évekhez hasonlóan 98 százalék, az érméké 2 százalék volt.

1. táblázat: Forgalomban lévő készpénz az első negyedév végén

	2002. márc. 31.	2003. márc. 31.	Változás	
	milliárd forint			%
Bankjegyek	1084,7	1254,2	169,5	115,6
Érmék	20,8	22,4	1,6	107,7
Forgalmi készpénzállomány	1105,5	1276,6	171,1	115,5
Emlékpénzek	2,4	2,5	0,1	104,2
Forgalomban lévő készpénz	1107,9	1279,1	171,2	115,5

Forgalomban lévő bankjegyek

Az első negyedév végén a forgalomban lévő bankjegyállomány értéke 1 254 milliárd forint volt, 15,6 százalékkal több, mint az elmúlt év hasonló időszakában. A forgalomban lévő bankjegyek darabszáma ezzel szemben – a 20 000 forintos részarányának jelentős bővülése következtében – mindössze 6,4 százalékkal emelkedett. A 20 000 forintos címlet térnyerése 2003 első negyedévében tovább folytatódott, a forga-

lomban lévő bankjegyek darabszámán belüli részaránya a 2002. március végi 5 százalékról 2003. március végére 7 százalékra emelkedett, míg ugyanebben az időszakban az értéken belüli aránya 18 százalékról 26 százalékra változott. A forgalomban lévő bankjegyek darabszámán és értékén belül a legmagasabb arányt továbbra is a 10 000 forintos képviselte, bár az értéken belüli részaránya az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva csökkent.

2. táblázat: Forgalomban lévő bankjegyek 2003. március 31-én

Címletek	Mennyiség	Érték	Megoszlás (%)	
	millió darab	millió forint	mennyiség	érték
20 000 forint	16,3	326 704	7,3	26,1
10 000 forint	71,2	712 121	32,0	56,8
5 000 forint	25,4	127 050	11,4	10,1
2 000 forint	15,2	30 408	6,8	2,4
1 000 forint	41,2	41 192	18,5	3,3
500 forint	20,2	10 117	9,1	0,8
200 forint	33,1	6 613	14,9	0,5
Összesen	222,6	1 254 205	100,0	100,0

Forgalomban lévő érmék

2003 első negyedévének végén 1 951 millió darab érme volt forgalomban, 11,2 százalékkal, 196 millió darabbal több, mint az elmúlt év hasonló időszakában. A növekmény több, mint 70 százaléka a kis címletű (1 és 2 forintos) érmék átlagot meghaladó mértékű kiáramlásából származott. A forgalomban lévő érmék értéke

7,8 százalékkal (1,6 milliárd forinttal) emelkedett az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva.

2003 első negyedévében a forgalomban lévő érmék címletek szerinti megoszlásában sem a darabszámot, sem az értéket tekintve nem volt számottevő változás az elmúlt évhez viszonyítva.

3. táblázat: Forgalomban lévő érmék 2003. március 31-én

Címletek	Mennyiség	Érték	Megoszlás (%)	
	millió darab	millió forint	mennyiség	érték
100 forint	119,8	11 977	6,1	53,4
50 forint	65,3	3 263	3,4	14,5
20 forint	133,8	2 676	6,9	11,9
10 forint	164,3	1 643	8,4	7,3
5 forint	211,2	1 056	10,8	4,7
2 forint	572,4	1 145	29,3	5,1
1 forint	683,8	684	35,1	3,1
Összesen	1950,6	22 444	100,0	100,0

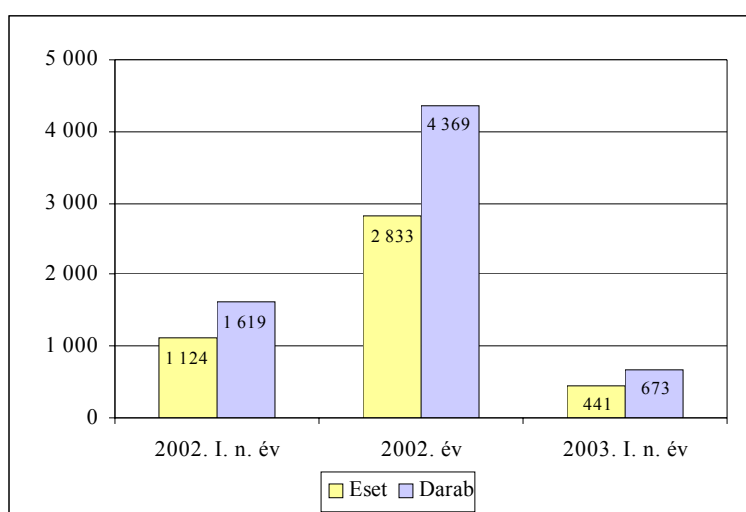
Bankjegy- és érmeszakértői tevékenység

A bankjegy- és érmeszakértői terület tevékenységének középpontjában 2003-ban az Európai Unióhoz való csatlakozás – az Európai Központi Bank (EKB) által előírt – e tevékenységet érintő feltételeinek megteremtése áll. Az euró hamisítás elleni védelmének biztosítása érdekében az EKB által létrehozott Counterfeit Monitoring Systemhez való kapcsolódás már a csatlakozást megelőzően is szükségessé tette a szakértői tevékenységhez szükséges műszeres, számítástechnikai, valamint a szervezeti jellegű infrastruktúrák megteremtésének előkészítését. Az első negyedév során az EKB szakértőivel történt folyamatos konzultációk eredményeként kialakítottuk a hamisítással összefüggő információs csatornák adminisztratív fel-

tételeit mind az euróbankjegyek, mind az euróérmék esetében, megkezdjük a hamis bankjegyek és érmék vizsgálatára szolgáló "Bankjegy- és érmelaboratórium" műszerparkjának euró-specifikus fejlesztését.

A forgalomban lévő forintbankjegyek hamisítása 2003 első negyedévében csökkent az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva. A Magyar Nemzeti Bank bankjegyszakértői 2003 első negyedévében 673 darab forintbankjegy hamisítványt regisztráltak, ami kevesebb, mint a fele az elmúlt év hasonló időszakában fellelt hamisítványok számának. 2003 első negyedévében a forintbankjegyek hamisításának esetszáma 441 volt, 2002 hasonló időszakához viszonyítva jelentős mértékben csökkent.

2. ábra: Forinthamisítások eset- és darabszáma

Az előző év hasonló időszakához viszonyítva a valutahamisítási esetek száma és a lefoglalt hamisítványok darabszáma is csökkent. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy az euró hamisításának mértéke a kibocsátás óta – természetesen – emelkedik. Amíg 2002-ben mindössze 522 darab euróbankjegy hamisítványt vizsgáltak meg szakértőink, addig 2003 első három hónapjában már 503 darab euró-hamisítvány fordult elő.

Emlékpénzérme-kibocsátás

A Magyar Nemzeti Bank 2003-ban is folytatja a nagy hagyományokkal rendelkező emlékpénzérme-kibocsátási tevékenységét, amelynek során a következő emlékpénzérmék kibocsátását tervezi.

4. táblázat: 2003. évre tervezett emlékpénzérme-kibocsátás

Megnevezés	Névérték forint	Kibocsátás időpontja	Alapanyag	Leverhető darabszám
"Deák Ferenc születésének 200. évfordulója" jubileumi forgalmi érme	20	április 8.	rézötvözet	1 millió
"Hollókő" (A világörökség részei Magyarországon sorozat második érméje)	5000	április 16.	ezüst	10 ezer
"Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulója"	5000	május	ezüst	6 ezer
"Budapesti Filharmóniai Társaság megalakulásának 150. évfordulója"	5000	szeptember	ezüst	8 ezer
"Neumann János születésének 200. évfordulója"	5000	október	ezüst	6 ezer

VI. Fizetési rendszer

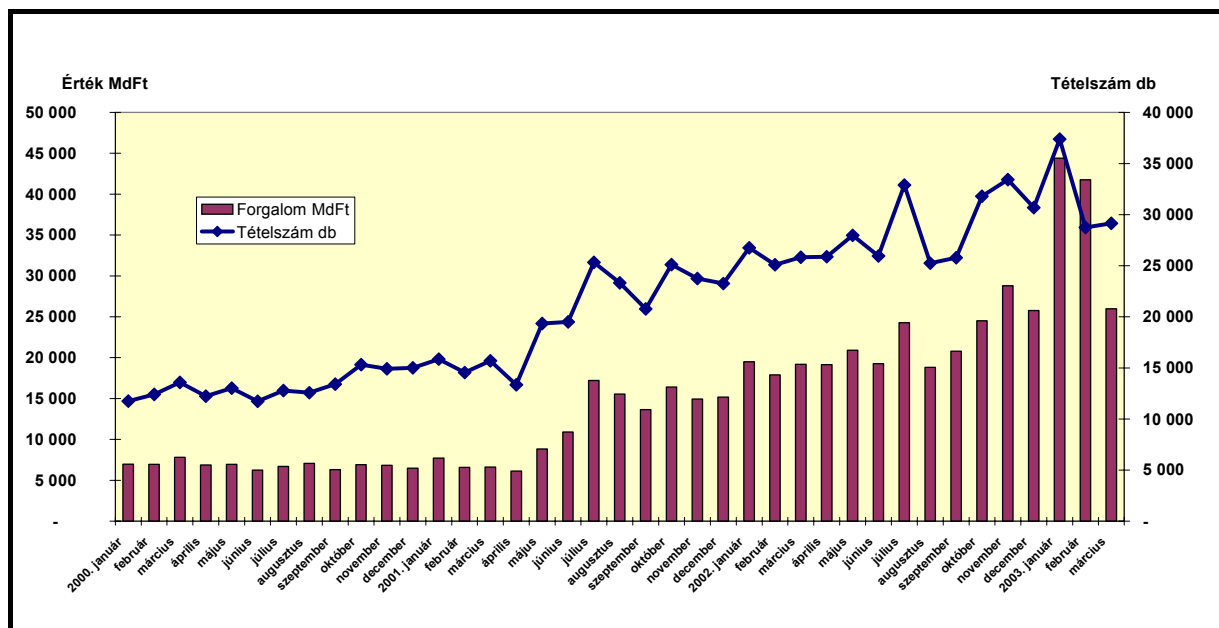
A VIBER forgalom alakulása

2003 első negyedévének forgalmi adatai jelentős változást mutatnak a korábbi időszakok adataihoz képest, ami a forint elleni spekulációs támadás fizetési rendszerre gyakorolt hatását tükrözi. A bankoknál, illetve ügyfeleiknél jelentős forintkészletek halmozódtak fel, szokatlanul nagy összegű fizetési megbízások teljesültek, sokszorosára ugrott a jegybankkal kötött betét-ügyletek száma és értéke. A bankrendszer szintjén jelentkező likviditásbőség eredményeként jelentősen csökkent a napközbeni sorban állás, illetve a napvégi hitel igénybevétele. A spekuláció hatását elsősorban

az első két hónapban lehetett érzékelni, márciusban a pénzforgalom visszazökkent a korábbi kerékvágásba.

A VIBER-ben 2003 első negyedévében 95 ezer darab fizetési megbízás számoltak el 112 billió (ezermilliárd) Ft értékben. Az előző negyedévhez képest a tételszám kissé mértékben csökkent (96 ezer darab fizetési megbízás teljesült 2002 utolsó negyedévében), ugyanakkor látványosan, 42 százalékkal nőtt a forgalom értéke. Az előző év azonos időszakát véve alapul a tételszám 23 százalékkal, az érték 98 százalékkal nőtt.

3. ábra: A VIBER-ben lebonyolított fizetések értéke és darabszáma

2003 első negyedévében a napi átlagos tételszám kb. 1500 darab volt, ami megegyezik az előző negyedév átlagával, viszont 15 százalékos növekedést mutat az előző év azonos időszakának hasonló adatához képest.

2003 első negyedévének csúcsát a VIBER volumenben és értékben egyaránt január 21-én érte el, amikor 5 221 darab tételt 6 043 milliárd forint értékben számoltak el.

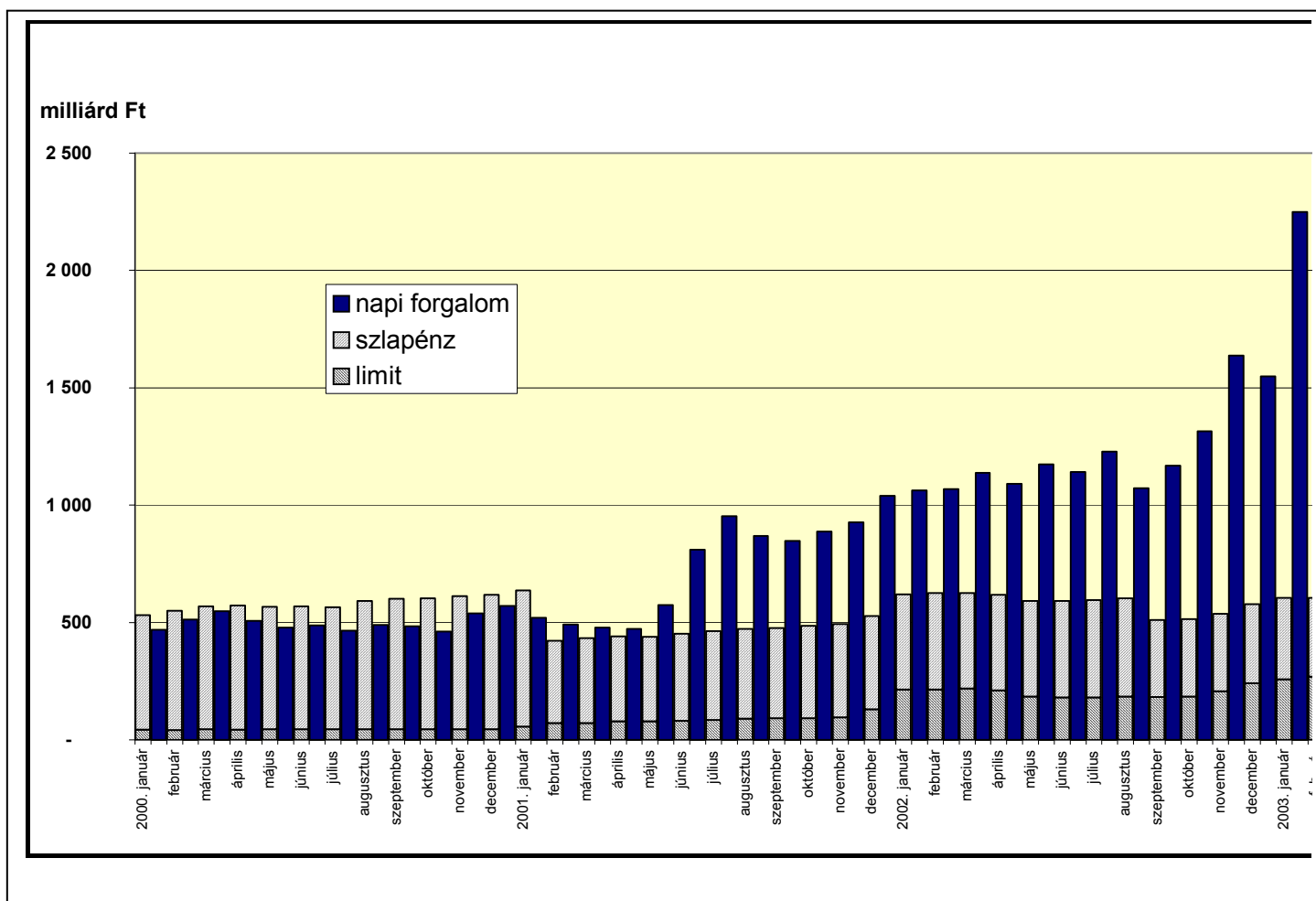
Ez a rendkívüli tételszám, amely a napi átlag több mint háromszorosát jelenti, a forint elleni spekulációs folyamatot lezáró Monetáris tanácsi döntések után alakult ki. A beáramlott forró pénz ugyanis az MNB kamatcsökkentése és rendelkezésre állási feltételeinek megváltoztatása után intenzíven kereste helyét, és mivel tipikusan nagy összegű bankközi ügyletekről volt szó, ezért értelemszerűen a VIBER forgalma nőtt jelentősen. Ezen a napon

egyébként a rendszer üzemidejét is meg kellett hosszabbítani egy órával. A fizetési megbízások nemcsak a VIBER-ben torlódtak, hanem a bankok saját rendszereiben is sorbanállás volt, mivel a banki ügyfelek az egymástól fogadott tételekre vártak.

A bankok által igényelt napközbeni hitelkeret összege 2003 első negyedévében (az átlagos napi állomány 268,1 milliárd forint) tovább nőtt, az előző negyedévhez képest 34 százalékkal emelkedett. Az előző év azonos időszakához képest 24 százalékkal képeztek több hitelkeretet a bankok, miközben az átlagos napi pénz-

forgalom 33 százalékkal emelkedett. A bankrendszer átlagos napi likviditásának és pénzforgalmának havi alakulását mutatja a következő grafikon, amelyből jól látható, hogy a pénzforgalom folyamatosan nő, a likviditáson belül pedig egyre kisebb arányban játszik szerepet a jegybanki számlán tartott pénzállomány.¹ Ebből következően nő a jelentősége az értékpapír-fedezet ellenében nyújtott hitelkeretnek (limit), a fedezetként felhasználható értékpapírok körének, és a fedezetértékelés módszerének. Mindez a likviditáskezelés finomítását várja el a bankoktól a fizetési forgalom zökkenőmentes lebonyolításának érdekében.

4. ábra: A bankok napi átlagos likviditásának (számlapénz+limit) és a pénzforgalmának összevetése

¹ A grafikon az üzleti nap kezdetének állapotát tükrözi, nem tartalmazza az egynapos betétben elhelyezett, de a napközbeni likviditást a reggeli lejáratkor megnövelő összegeket, mindazonáltal ebből a grafikonból lehet kiolvasni a fizetési rendszer likviditásának hosszútávú alakulását.

Az értékpapír fedezete mellett igénybe vett napvégi hitel mind a megelőző negyedévhez képest (99,4 százalékkal), mind az előző év első negyedévéhez képest (96,1 százalékkal) jelentősen visszaesett. A VIBER-ben sorbanálló összegek nagysága 2002 negyedik negyedévéhez képest 49 százalékkal csökkent, az előző év azonos időszakához képest 7,4 százalékkal nőtt. Ez a jelenség is összefügg a forint elleni spekuláció következtében kialakult likviditásbőszéggel. Napközben a bankok számláin szokatlanul nagy összegek voltak, amelyek üzemidőben jelentősen csökkentették a sorban állás kockázatát (a napon belüli és bankok közötti eloszlás, valamint a fizetési megbízások ütemezése eltérő). Nap végén a likvid eszközöket egynapos jegybanki betétbe helyezték el, amely a következő üzleti napon lejárt betétként jóváírásra került a bankok számláin. 2003 első negyedévében hétszer több betét került elhelyezésre a jegybanknál 2002 negyedik negyedévéhez képest (döntően VIBER üzemidőben), zömében januárban és februárban.

Díjcsökkentés

2003. január 1-jétől – az igazgatóság által elfogadott díjpolitikával összhangban, amely szerint a jegybank a számlavezetési és pénzforgalmi szolgáltatások terén költségei megtérülését biztosító díjakat alkalmaz – az MNB jelentős mértékben csökkentette a pénzforgalmi szolgáltatásaiért felszámított díjakat és jutalékokat. Az alacsonyabb díjak révén minden számlatulajdonosnál költségmegtakarítás jelentkezik a forint és a devizaforgalomban egyaránt. A forgalom növekedése következtében csökkent az egy tétel feldolgozására jutó költség, ami lehetőséget adott a jelentős díjcsökkentésre, így pl. a VIBER-ben a korábbi 1 200 forint helyett a jövőben csak 750 forintot kell fizetni a rendszer tagjainak tételenként. A díjcsökkentés egyben lehetőséget kínál arra, hogy a bankok is kedvezőbb díjakat állapítsanak a VIBER-ben teljesített megbízásokra.

A VIBER üzemidejének meghosszabbítása

2003. február 1-jétől megváltozott az MNB által üzemeltetett valós idejű bruttó

elszámolási rendszer üzemideje. Az ügyfelek által kezdeményezett fizetési megbízások befogadási ideje egy órával meghosszabbodott, azaz 2003. február 1-jétől már 15:30-ig nyújthatnak be ügyfélmegbízásokat a bankok. Az üzemidő meghosszabbításával az MNB ösztönözi kívánja a VIBER használatát azokban az esetekben, amikor arra ténylegesen szükség van, a különösen nagyértékű és a sürgős ügyfélmegbízások teljesítését kívánja ezzel a lépéssel is előmozdítani.

A Bankközi Klíringrendszerben végrehajtott fejlesztések

Mivel az MNB feladata a fizetési rendszerek biztonságos és hatékony működésének támogatása, a GIRO Rt. által üzemeltetett Bankközi Klíringrendszerben (BKR) eszközölt fejlesztésekre is az MNB-vel egyeztetett módon kerül sor. Az első negyedévben bevezetett két új funkció a fizetési forgalom stabil és hatékony működésének erősítését szolgálja.

A hagyományos, úgynevezett BZSR üzenetek ellenőrzését a GIRO Rt. a korábbinál több mezőre, az üzenet úgynevezett banki területére kiterjedően is ellenőrzi. Azokat a megbízásokat, amelyek a banki területen nem felelnek meg a szabványban előírt követelményeknek, az elszámolóház nem számolja el, hanem visszaküldi a feladónak. A változtatás bevezetését kiterjedt tesztelés előzte meg, mivel tartani lehetett attól, hogy a nagyszámú visszautasítás zavart okoz a hibás megbízásokat küldő bankoknál. Ez minden bankban ráirányította a figyelmet a problémára, jelentősen csökkent a rosszul kitöltött megbízások száma, és a bevezetés is zökkenőmentesen megtörtént. A szigorú ellenőrzés a visszautasítási arány további csökkenését, az egyes bankokban a manuális munka megtakarítását, a hatékonyság javulását eredményezi.

A másik funkció az elszámolandó megbízásokat tartalmazó adatkötegek késői beküldésének kérdését oldotta meg. A küldést az előírt határidő (hajnali 02:00) után befejező bankok korábban krízist okoztak a rendszerben, mivel dönteni kellett az érintett megbízások elszámolásának más-

napra történő elhalasztása, valamint nagyobb működési kockázatot jelentő késői feldolgozás között. Az új megoldás szerint a hajnalban beküldött kötegek délelőtt kerülnek elszámolásra, csakúgy, mint a sorban maradt megbízások. Annak érdekében, hogy ez ne forduljon gyakran elő, a későn küldő tag köteles külön díjat fizetni ilyen esetben.

Együtműködés az Európai Központi Bankok Rendszerével

A Központi Bankok Európai Rendszerének tagjai – a tagországok jegybankjai, valamint az Európai Központi Bank – együttműködésében fontos szerep jut különböző szakbizottságoknak. Pénzforgalmi területen a Fizetési és Elszámolási Rendszerek Bizottsága (Payment and Settlement Systems Committee, PSSC) már az elmúlt években kapcsolatot létesített a tagságra pályázó országok jegybankjaival. Habár hivatalosan április 16-a után vehetnek részt megfigyelőként a csatlakozó országok képviselői a különféle bizottságok munkájában, a PSSC már januárban szo-

rosabbra fűzte a kapcsolatokat tekintettel arra, hogy 2002 októberében az EKB Kormányzótanácsa döntést hozott az EU euróban működő valós idejű bruttó elszámolási rendszerének, a TARGET-nek jelentős továbbfejlesztéséről. Mivel ez a feladat alapvetően befolyásolja a csatlakozó országok fizetési rendszereinek jövőjét, már kezdettől bevonják a csatlakozó országok jegybankjait is a rendszer kialakításába. A többéves TARGET2 projekt célja a rendszer továbbfejlesztésének előkészítése, a funkciók meghatározása, egységes költségvetési módszer kialakítása, a közös árpolitika elveinek kialakítása, biztonsági, technikai problémák megoldása, egy közös platform létrehozása azon országok számára, melyek feladják saját platformjukat, stb. Mivel a TARGET-hez legkésőbb az euró bevezetésével egyidőben az MNB és a hazai bankok is csatlakoznak, elengedhetetlen, hogy az új rendszer kialakítására irányuló munkában aktívan képviseljük a magyar szempontokat és érdekeket, melynek pontos meghatározása érdekében folyamatosan konzultálunk a piaci szereplőkkel.

VII. Az MNB statisztikai tevékenysége

A naptári év első negyedéve mindig fontos időszak a jegybank statisztikai tevékenységében. Az új, illetve módosított adatgyűjtések igazi tesztelése erre az időszakra esik, és ekkortól lépnek életbe a jelentősebb módszertani változások is. Az év eleje a legalkalmasabb időszak a publikálás rendjének változtatására is.

A 2003. évre érvényes adatszolgáltatásokat a jegybank az 5/2002. (PK. 20) MNB rendeletben és a 2003. évi Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP) keretében rendelte el. Az adatgyűjtésekben legjelentősebb változás a monetáris statisztikán belül történt, az EKB által meghatározott monetáris statisztikai követelmények beépítésével. Emellett a jegybank új adatgyűjtéseket is elrendelt a pénzügyi számlák összeállításához.

Az MNB statisztikai tevékenységében az elmúlt időszakban kiemelt stratégiai feladat volt a pénzügyi számlák összeállítása és az ehhez kapcsolódó rendszeres adatközlés beindítása. A magyar gazdaság pénzügyi eszközeit és kötelezettségeit, illetve a pénzügyi vagyon változásának összetevőit bemutató statisztika – amely a nemzeti számlák rendszerének szerves része – hasznos segítséget nyújt a pénzügyi közvetítő rendszer fejlődésének és fejlettségének vizsgálatához, a gazdasági szereplők finanszírozási kapcsolatainak elemzéséhez. Az 1997-2002 közötti időszakra vonatkozó adatok a KSH-val és a PM-mel folytatott egyeztetés után 2003. első negyedévében kerültek véglegesítésre. Szintén az I. negyedévben született döntés az adatközlések tartalmára, formájára és rendjére vonatkozóan, amely szerint az MNB a pénzügyi számlák adatait negyedévente teszi közzé honlapján. A rendszeres publikálást az MNB 2003. április 1-jétől indította.

A monetáris statisztikák esetében az MNB áttért az EKB által alkalmazott módszertan

szerint számított monetáris aggregátumok készítésére és közzétételére. A megváltozott módszertan szerint előállított adatokat a jegybank 1993-ig vezette vissza. Ezenkívül a piaci kamatokról szóló sajtóközleményben szereplő adatok tartalma is változott az EKB előírásaival összhangban álló adatgyűjtés következtében.

Jelentősebb módszertani változás történt a Monetáris Tanács döntése alapján a fizetésimérleg-statisztikák esetében is. A változás lényege, hogy az MNB a fizetési forgalmon alapuló adatokat a vámstatisztikai adatokkal váltja fel, illetve az idegenforgalmi adatok elszámolását harmonizálja a nemzeti számlákkal. A változást a nemzetközi módszertani szabványokhoz történő igazodás és a makrogazdasági statisztikai adatokkal való összhang megteremtése indokolta. Az új módszertan szerint összeállított fizetésimérleg-statisztikákat az MNB 2003. február 25-én tette közzé, és 1995-ig visszamenőleg megtörtént az idősorok visszavezetése is. A módszertani váltással egyidejűleg 2003. januártól életbe lépett a már korábban meghirdetett új publikációs és adatfelülvizsgálati rend is. A publikáció súlypontja a havi adatokról a negyedéves adatokra helyeződik át. Az MNB – a nemzetközi tartalékokra vonatkozó statisztikák mellett – havonta csak a főbb aggregátumokból álló fizetési mérleget közli, a részletes fizetési mérleget, valamint a külfölddel szembeni követelés- és tartozásállomány adatait csak negyedévente és évente állítja össze és teszi közzé.

Az I. negyedévben a Központi Statisztikai Hivatallal 2003-ra vonatkozó együttműködési megállapodás született, amely – a korábbiakhoz hasonlóan – a két intézmény összehangolt működését, s így egy magasabb színvonalú statisztikai tevékenység ellátását biztosítja.